

חמש עובדות על מעין נדר. היא דוקטור לביולוגיה ימית. במסגרת עבודת הדוקטורט שלה היא חקרה אלמוגים. במשך כמעט עשור היא גרה באילת כדי לחקור אלמוגים. היא מדריכה צלילה מוסמכת, והיום היא ראשת התוכנית לתואר שני בחינוך סביבתי. אני קובי דביר, ואתם מאזינים ומאזינים לשעת חינוך, הפודקאסט של מכללת סמינר הקיבוצים. בואו נתחיל. ברוכה הבאה, מעין. תודה, קובי. בואי נתחיל בהתחלה. מה זה חינוך סביבתי? חינוך סביבתי זה בעצם חיבור בין עולמות החינוך לעולמות הסביבה. עולמות הסביבה מורכבים מהמון עולמות תוכן, בין אם זה קיימות, אקלים, משאבי טבע, ביולוגיה, מגוון ביולוגי, ובעצם אנחנו חיים בסביבה מסוימת, שהיא הכול, זה יכול להיות הסביבה העירונית, הסביבה הטבעית, הסביבה הימית, אנחנו חלק מזה. ואם לא נדע רגע איך להתממשק איתה בצורה חיובית, נביל להשלכות. אז למה מחנכים? כאילו זה חינוך לכל מה שאמרת. מה מחנכים? לשמירה על הסביבה, לצדק חברתי, לצדק כלכלי-סביבתי, לשוויון. אני אתחיל הכי פשוט. אם אנחנו מסתכלים על יעדי האו"ם לחינוך בר-קיימא, או היעדים של האו"ם לפיתוח בר-קיימא, יש משהו כמו 20 יעדים, שחלק מהם הם יעדים סביבתיים, אם אנחנו מסתכלים על שמירת הים, שמירת האדמה שאנחנו גדלים עליה, אבל הרבה מהיעדים של האו"ם לפיתוח בר-קיימא הם כוללים גם יעדים חברתיים-כלכליים פרופר, כמו מיגור העוני, כמו חינוך בר-קיימא, כמו... אז אני רגע רוצה להתחיל מלהקשות עלייך. כן. זה נשמע דברים שהם נורא מותרות. כאילו, דברים שמעסיקים פלח מאוד קטן באוכלוסייה, שיש לו זמן להתעסק ב... כשבפעם כולנו עוסקים בדברים הרבה יותר, כאילו, ביום-יום, שהרבה יותר קשה. אז איך מתמודדים עם הדיכטומיה הזאת? אז קודם כול, זה לא מותרות. החיים שלנו פה הם חלק בלתי נפרד מהסביבה, ואם לא נדע לשמור עליה ולחיות איתה בצורה מושכלת, החיים יהיו עוד יותר ועוד יותר קשים. דוגמה אחת להשפעות סביבתיות שחוונו ממש לפני שבוע הייתה השרפות, שנובעות עקב שינויי האקלים. האדמה הייתה מאוד מאוד יבשה, מזג אוויר קיצוני עלול להוביל להצתה, או אפילו בדל של סיגריה או שביב גץ כזה של אש יכול להוביל לשרפות מאוד מאוד מאסיביות. אז אם אנחנו לא נדע להתנהל בצורה משכילה מול הסביבה שאנחנו חיים בה, אנחנו נחווה השלכות מאוד מאוד מורכבות. ואנחנו חייבים בעצם רגע לעצור ולראות איך אנחנו מתנהלים בצורה יותר מטבעה. אז בעצם את אומרת, צריך קודם אולי להבין מה הסיטואציה וכמה זה חשוב בשביל לחנך לכל הדברים האלה. זאת אומרת, להבין שזה לא... רק כשאנחנו עוסקים בדברים של... כשיהיה לנו זמן לעסוק בהם. זאת אומרת, אלה דברים שאנחנו צריכים לעשות כן ועכשיו, כי אם לא... לגמרי. הרבה אנשים חושבים שקיימות זה בעצם לחבק עצים, למחזר. נכון. וזה ממש לא. זו תמונה הרבה יותר... זו יותר סוציאלית, מיחזור, דברים כאלה שכשיש לי זמן אני עושה, וכשאני נאבק בשרידות היום-יום, בטח במדינה שלנו, אז זה לא... פחות חשוב. אז לא, זה מאוד מאוד חשוב, החל מהתמודדות עם שריפות, החל עם הצפות. כל אירוע גשם קיצוני היום, בגלל שינויי האקלים, יכול להוביל להצפות. זה היה שבוע גם בנחלי הדרום, שבעצם ירד גשם אחרי הרבה מאוד זמן שלא ירד, והצפות ששטפו את כל הכבישים וחסמו נתיבים. אז כביכול זה משהו לפריבילגים, אבל זה משפיע על כולנו. אז מה לומדים בתוכנית לתואר שני בחינוך סביבתי? אז לומדים קורסים מכל הכיוונים בהקשר של סביבה וחינוך. בין אם זה קורסים על אקלים ושינויי אקלים, קורסים על אתיקה ודתות וסביבה, קורסים של התבוננות, של איך אנחנו נמצאים בכלל בסביבה, חינוך יער, הרבה מהסטודנטיות שלנו הן גננות ומחנכות, שהחל מהגילאים המאוד מאוד צעירים של הגיל הרך כבר נמצאים בשטח. כבר מלמדים את הדור הבא איך להיות חלק מהסביבה ואיך בעצם להתחבר לסביבה. תקף נדבר על חינוך יער, אבל ראיתי שאתם גם שמים דגש על חינוך לאזרחות פעילה. נכון. מה זה אומר? אני מאוד חובב אזרחות, אני מורה לאזרחות. מה זה אומר אזרחות פעילה? אזרחות פעילה זה באמת, אנחנו ממש מנחילים את העניין של אקטיביזם, של עשייה, שאם אנחנו לומדים משהו, אנחנו גם חלק פעיל מהמעגל השפעה, מהעשייה סביב אותם נושאים. יש לנו שני קורסים שנתיים שהם סוג של עבודות גמר, ששניהם מלווים באקטיביזם סביבתי, סביבתי חברתי. בעצם כל סטודנט או סטודנטית בוחרים את האי נחת האישי שלהם, זה יכול להיות בקהילה הקרובה, זה יכול להיות במסגרות החינוכיות, ושם הם פועלים. והם מסתכלים על אותן סוגיות שגורמות להם לאי נוחות משני כובעים. כובע אחד הוא כובע הפועל, זה שבאמת מניע שינוי, שרוצה לשנות משהו שממש בוער בו, והכובע השני הוא הכובע של החוקר, שבעצם הם מסתכלים מזווית אחרת על כל מה שהם עשו ועושים, ומנסים לאפיין כמה אפקטיבית הייתה הפעולה שהם ביצעו. הזכרת קודם חינוך יער, אז זה כאילו איזה מושג כזה שכולם מדברים עליו בזמן האחרון, וחץ מהאסוציאציה שלך בקצים שדיברנו

עליה קודם, אף אחד לא באמת יודע מה זה אומר. מה זה חינוך יער? אז חינוך יער זה קודם כל להבין שאנחנו חלק מהסביבה. החלק מהגילאים המאוד מאוד צעירים של ילדים בגיל הרך, איך הם נמצאים בסביבה, איך הם נמצאים ביער. זאת אומרת, לא רק ביער. כן, זה ביער או במרחב טבעי אחר. ישראל יש בה יערות, אבל עדיין כמות היערות מוגבלים, אבל להיות בטבע זה חלק מחינוך יער. איך אני נמצא בטבע, איך אני נמצאת וחובה את הטבע. קודם כל, זה יתחבר עוד להמשך הפודקאסט שלנו, לנושא של הלמידה החוץ-כיתתית, אבל בראש ובראשונה, אנחנו חלק מהטבע, ואם נשכיל להבין שלהיות עם הטבע, קודם כל, נותן לנו איזה סוג של רוגע והתבוננות פנימה, אז נוכל גם לפתח את זה לעוד כיוונים חינוכיים אחרים. אבל בעצם בשביל חינוך יער או בשביל חינוך טבע, אתה צריך טבע. ואני חושב, אנחנו פה בלב תל אביב, אין לנו הרבה טבע פה, מסביר שיש כל מיני גינות מלאכותיות כאלה, אבל אין ממש טבע. יש הרבה טבע עירוני. מה זה טבע עירוני? טבע עירוני זה טבע שמשתלב בחלק, במרחב האורבני בעצם. אם אני מסתכלת על פארקים, על מערכות אקולוגיות שנמצאות בתוך העיר, אז זה נחשב טבע עירוני. גם הפארק יכול להיות, פארק הירקון, הוא נמצא בצפון תל אביב, והוא באמת עובר מפתח תקווה עד לתל אביב, וזה מרחב טבעי די גדול, שהוא מוקף במרחב אורבני. זה חלק בלתי נפרד מהחיים שלנו. אז מה עושים בחינוך טבע? יוצאים לטבע, חינוך יער, יוצאים ליער או לטבע, ומה עושים שם? הכל. זאת אומרת, לומדים טבע, אני חושב על זה שהאסוציאציה שעולה לי זה שיעור ביולוגיה או שיעור טבע, מה שקוראים ביסודי. מה עוד אפשר לעשות שם? אפשר לעשות הכל, ממש ממש הכל. כל מה שאפשר ללמוד בצורה קונבנציונלית בכיתה, אפשר לקחת החוצה וללמוד בטבע. אז אוקיי, אז זה מחבר אותנו ללמידה חוץ-כיתתית, שזה גם רציתי שנדבר על זה, אז שוב, כשאני חושב על למידה חוץ-כיתתית, אז ברור שנלמד טבע, מולדת, כאלה, אבל אם אני מורה... מתמטיקה? גיאומטריה? אם אני מורה למתמטיקה או אנגלית, אז כאילו מה, ללמוד את שם העצים או משהו כזה באנגלית, או תסבירי. אז באנגלית אפשר ללמוד הכל, כל מה שאתה מדבר עליו בעברית, אתה יכול להעביר את זה לאנגלית, ואז לפתח אוצר מילים ושפה סביב המרחב הטבעי. אני אתן לך דוגמה, אני עשיתי קורס בקיימות לסטודנטים בתואר הראשון בשנה א' וג', ועשינו פרויקט של בניית קירות ירוקים, של שתילת קירות ירוקים, והמטלה שלהם לבית הייתה לייצר מערכי שיעור באנגלית, מתמטיקה וסביבה, או ביולוגיה, והם באמת בנו מערכי שיעור ככה שהם משתמשים. פעם המתמטיקה צריך לחשב כמה מים יבואו. בדיוק. לחשב כמה מים, מתי. פעם זה היה ככה איך ממלאים בריכה, כמה זמן תתמלא הבריכה היום, ותוך כמה זמן הקיר יצמח, באיזה רוחים כדאי לשתול. יש הרבה דברים שאפשר לעשות במתמטיקה. וכשאני יוצא לטבע, נשמע לי כמו מלא בלאגן. זאת אומרת, אני עכשיו מורה שצריך לקחת את הכיתה שלו, אפילו אם אני גר, את יודעת, הזכרת את הירקון, עירוני, יא' תל אביב, נמצא ליד הירקון, זה כאילו הליכה של חמש דקות. אבל תתחיל אישורים מההורים, תתחיל לאסוף אותם, לחצות כביש, זה פחד אלוהים. פחד אלוהים כשמפחדים מזה. ברגע שמתחילים להניע את זה, זה נהיה חלק מהשגרה. קודם כל, יש בתי ספר וגנים שהם ממש ייעודיים לחינוך חוץ-כיתתי, חינוך סביבתי. יש לנו גננות מהרצליה, ומיד חנה, ומכפר סבא, ומתל אביב, שעושות את כל העבודה שלהם בחוץ. הם באמת, כבר זה חלק מהרוטינה שלהם, זה לא ש... כי הגן ממוקם בתוך יער, או... לא. אלא? הגן יכול להיות רבע שעה הליכה מהיער, או מהחורשה. או הוא יכול להיות סמוך ליער. ואז הן הולכות כל פעם? בדיוק. וכל יום הלימודים הוא ביער? אז תלוי במערכת חינוך הספציפית. יש כאלה שהם פעם בשבוע, יש כאלה שהם פעמיים, יש כאלה שהם כל השבוע. ובעצם את הכול הן עושות שם. ואיך ההורים מסכימים לזה? זאת אומרת, נראה לי חתיכת אחריות גננת עם סייעת ללכת 30 ילדים רבע שעה. ההורים מבקשים את זה. כן? כן. ההורים מבינים את החשיבות של קודם כול מה זה עושה לילדים שלהם כשהם נמצאים במרחבים הטבעיים הללו, ואיך זה מאפשר להם גם את הסקרנות והלמידה וההרפתקאות, וזה באמת מאפשר להם לייצר איזה רוגע כזה פנימי, שהם נמצאים במרחבים הטבעיים האלה. אז את חייבת להסביר לי את זה, כי את מדברת על הרוגע, ואני, האסוציאציה שלי, כשאני חושב על לקחת 30 ילדים לטבע, זה לך תשתלט עליהם. זאת אומרת, ההוא הופך אביני, ההוא זורק אביני, ההוא, גם אם חוקרים, כל אחד חוקר משהו אחר, הופך דברים אחרים, עושה דברים אחרים, ההוא מטפס על העץ, איך משתלטים על כל העסק הזה? אז קודם כול זה דבר תהליכי. זה לא כוס פוקוס והיום יצאתי בפעם הראשונה והכול דבמה, אבל כן ביקרנו לפני משהו כמו חודשיים, היינו בסיור אצל אחת הסטודנטיות שלנו ביד חנה. שלה יש גן יער בחורשה ביד חנה, וזה היה קסם. יש פינות, וכל ילד עושה מה שהוא רוצה. יש פינת יצירה של מלאכת יד, יש פינת עבודה של קרשים ובוא נבנה דברים. הם ממש מכינים את הארוחת בוקר שלהם שם. הם חותכים ירקות, הם מלקטים עלים מהטבע, ובעצם יוצרים לעצמם את הארוחת בוקר, הם מכינים פיתות על האש, על

הסאג'. הם כל היום בעצם יוצרים בטבע. הם מתצפתים על ציפורים וחוקרים את החרקים שרואים. זה, מצד אחד זה נשמע לי נהדר, כי אני חושב שאם יש ביקורת שיש לי מאוד גדולה על מערכת החינוך, זה שהיום לא עושים כלום עם הידיים. זאת אומרת, הם לא יודעים לתפור, לנגר, לדפוק פטים, הם לא יודעים לעשות כלום. אז פה הם לומדים, שזה נהדר. הם לומדים, ומעבר לזה, אתה לא רואה שם בעיות משמעת. או, אז באתי לשאול, אתה לא רואה בעיות משמעת. מה קורה עם כל הילדים שיש להם קוצים ולא מסוגלים לשבת? אז פה הם לא צריכים לשבת, אבל מצד שני, גם אין מסגרת. זה נשמע כאילו יש פחות כללים, אז זה פתח ל... זה לא שאין מסגרת, פשוט המסגרת מאפשרת לילדים לווסת את האנרגיה שלהם לכיוונים שהם צריכים. אם עכשיו אתה מושיב ילד שהוא עם בעיות קשב וריכוז בכיתה, והוא ככה עם הרגל כל הזמן, או מפריע, או חייב לדבר, שם אתה לא חווה את זה ביער, בעצם, או בחורשה, או בכל מקום טבעי אחר. ילד שהוא היפראקטיבי, שהוא צריך רגע לפרוק, לרוץ, להשתולל, הוא רץ ועושה את זה, הוא חוזר, הוא הרבה יותר מאוזן, הוא הרבה יותר נינוח עם הסביבה. והדוגמה הכי מטורפת שהייתה, שראיתי פיזית בעיניים, זה ביקרנו בגן הזה, וזה היה ממש סוף היום, והגננת, שהיא סטודנטית שלנו, ככה רצתה לאסוף את כל הילדים למליאת פרידה כזאת, והיא פשוט שרה בדממה, ככה זמזמה כזה, ופתאום אתה רואה את כל הילדים הולכים אחריה, ממש כמו בחלילן מהרמלין, ככה עוקבים אחריה, מתיישבים במעגל, בשקט, בדממה, ברוגע. היא עשתה להם את הסיכום של היום, וככה נגמר היום שלהם. ברוגע, בדממה. זה באמת עניין תהליכי, זאת אומרת, אני מניח שבפעם הראשונה זה לא היה ככה, אבל אתה צריך מספיק אומץ כדי לעשות את זה פעם, פעמיים, שלוש, ארבע, וכנראה שבפעם החמישית זה כן יעבוד. זה גם השגרה שלהם, הם מצפים לזה בסוף. הילדים, כל אחד לוקח את זה לכיוון שהוא אוהב. בין אם זה לבנות בבוב, בין אם זה להסתכל על ציפורים, בין אם זה לייצר מלאכות ביד. אז בואי נזוז רגע טיפה מהחינוך יער, ונדבר באופן כללי על למידה חוץ-כיתתית. מה עוד אפשר לעשות מחוץ לכיתה, שזה לא בהכרח חינוך יער, אבל למידה חוץ-כיתתית? מה אנחנו עושים שם? למי אנחנו מציעים את זה? לכולם. אני יכולה לספר על שיעורים שאני העברתי במסגרת התוכנית שלנו של התואר השני, ואני יכולה לספר על כל דוגמאות שאפשר לעשות בחוץ בעצם. הדיקן אצלנו יצא לפני שבוע עם הסטודנטים לשיעור חוץ-כיתתי בנושא גיאומטריה. מה הוא עשה? הוא פשוט נתן להם הנחיות מאוד מאוד ספציפיות. תסתובבו במרחב הטבעי, תחפשו את כל הצורות ממשולש ועד עשר צלעות בעצם. ותנסו רגע לבדוק מה ומעבר לזה הוא לימד איתם אפילו סטטיסטיקה על זה. הם אספו חומרים מן הטבע. חלק היו בסימטריה של מרובע, חלק במשושה, ובאמת הם ככה מיפו את כל מה שהם מצאו. הם בדקו התפלגויות, ממש עשו סטטיסטיקה של איזה תצורות הכי נפוצות בטבע. למדו על הדרך גם סטטיסטיקה, גם גיאומטריה וגם על המבנים היותר יציבים בטבע. אז בעצם כל מורה או מורה שרוצים לעשות למידה חוץ-כיתתית, צריכים לראות איך הם משלבים, האם יש איזו מתודה מסוימת, או איך אני כמורה למקצוע, נגיד תנ"ך, ספרות, איך אני מוצא מה לעשות מחוץ לכיתה? איך אני מחבר את הרעיון הזה? אז זה בדיוק מה שצריך רגע לחשוב עליו. תנ"ך יכול להתחבר בכל מיני סיורים. הרבה מהקורסים אצלנו, אנחנו יוצאים החוצה לשטח ובאמת פוגשים סוגיות חברתיות, סוגיות סביבתיות. בשטח מדברים עם פעילים, מדברים עם אנשים שחיים במקום, ואז אנחנו לומדים על המקום, זה גם חוץ-כיתתי וגם לימוד מבוסס מקום בסוף. כי אם אני עכשיו רוצה לבחון את סוגיית ים המלח ומה אנחנו עושים לים המלח, אנחנו פיזית היינו בים המלח, אנחנו פיזית ראינו את כל הצדדים, את כל יחסי הכוחות שקיימים שם, בין אם זה התעשייה, בין אם זה התושבים, בין אם זה התיירות, ובאמת ממפים את כל יחסי הכוחות ומבינים את התמונה המון מורכבת, ואז כשאנחנו ניגשים לחשיבה קדימה על מה אפשר לעשות, אנחנו לפחות, יש לנו את הראייה היותר ביקורתית ובאמת יכולים לבוא בצורה יותר מושכלת. אבל אם אני חושב, אז בשביל ללכת לים המלח, איך אני צריך לארגן סיור וכולי. אם אני רוצה לשלב את זה בתוך יום הלימודים שלי, זאת אומרת, איך אני מייצר מצב של, או איך אתם מלמדים, למידה חוץ-כיתתית למורים בשטח, זאת אומרת, במסגרת 45 דקות שיש לי עכשיו שיעור, לא יודע, ספרות, אזרחות, לא חשוב מה, מה אני עושה? איך אני, איזה מין מתודות, איזה מין פעולות יש לי לעשות כדי להוציא את התלמידים מהארבע קירות שהם נמצאים בהם? אז קודם כול, התבוננות. לצאת החוצה ולחפש את המוטיבים שרלוונטיים לאותו מקצוע. להתבונן מה יכול להתחבר לנושא, מה קיים במרחב הקרוב אליי, ומשם לפתח את זה. אני לימדתי קורס של שינויי אקלים, והשיעור הראשון של הקורס היה, בואו רגע, ציירו לי קודם כול מה זה אקלים מבחינתכם ואיזה רגש זה מעלה בכם. אז היה שם מגוון מאוד מאוד רחב של ציורים, וביטויים סביב אקלים. המטלה השנייה של אותו שיעור הייתה, בואו תצאו החוצה מהמכללה, תמצאו אנשים רנדומליים, ותשאלו אותם מה זה אקלים בעצם בעיניים. ואז אתה מקבל תמונה יותר רחבה של איך

כלל האוכלוסייה בעצם, או האוכלוסייה שעוברת ספציפית פה בסמינר, רואה את שינויי האקלים, אקלים, כמה מודעים, ואפשר לקבל המון המון תובנות רק מלדבר עם אנשים. ואיך מורות מקבלות את הרעיון הזה? זה מאוד שונה ממה שאנחנו רגילים ללמד. אנחנו רגילים להיות בכיתה, לעמוד עם לוח, בלי לוח, עם מצגת, בלי... אנחנו רגילים אבל להיות בכיתה. זה מאוד תלוי במורה או בגננת. בעצם יש כאלה שמאוד מחוברים לטבע, מחוברים לסביבה הטבעית, וזה עובר אצלם בצורה מאוד מאוד טבעית. יש כאלה שיש להם התנגדויות, שנובעות מפחדים, מאיך אני אשתמודד, איך אני אשתלט, מה אני אעשה עם כל המקרים והתגובות שיכולים ללוות אותם. אני אספר ששתי סטודנטיות שלי משנה א', האקטיביזם שלהן בעבודת גמר של שנה א', זה ללוות שתי גננות אחרות שמפחדות לצאת החוצה עם הילדים שלהן, ובאמת לעשות להן מנטורינג כזה של איך אני יוצאת. אז הדבר הראשון שהן עשו באמת היה לצאת כשהן מובילות ולהראות דוגמה איך באמת עושים את זה נכון. ואז השלבים הבאים היו שלהן באמת ללוות אותן כעוזרות שצופות מהצד, ובאמת ממשבות ומסייעות איך לעשות את זה בצורה יותר מושכלת, יותר נכונה. ואין פה נכון לא נכון גם מצד אחד, מצד שני כן צריך לקבל את האומץ הזה, את הביטחון, ולעשות את הצעד. זה משהו שמתאים רק לגילאים הקטנים? את מדברת אבל על גננות, זה תחום לגילאים של יסודי גן כאלה? ממש לא. אפשר ללמוד הכול בחוץ. אנחנו מלמדים את התואר השני, שזה תואר אקדמי מתקדם, עם מחקר, יש לנו גם סטודנטים לתזה, בחוץ. רוב התוכנית שלנו מורכבת מסיורים. אנחנו באמת יוצאים החוצה ורואים את הדברים בשטח ולומדים המון בחוץ. מה את יכולה להציע למורים בעל-יסודי לעשות, למשל? בעל-יסודי הם יכולים... כן, בתיכון. מה, איך אפשר לשלב למידה חוץ-כיתתית בתיכון? אז תלוי במקצוע. כל נושא יש לו את הכיוונים שלו, אבל נגיד מי שלומד ביולוגיה, יכול פיזית לעשות ניסויים בטבע. יכול לקחת איתו ערכה או דפי תצפיות, או ממש ערכת חקר כאלה, ולצאת החוצה, ללמוד על הסביבה, לראות מה יש בסביבה הקרובה, להבין תהליכים ואפילו לעשות ניסויים, בין אם זה על הקרקע, על המים, על כל חלק שאתה... זה, אם אני מדברת על מדעים. אפשר לקחת את זה לעוד כיוונים, בין אם זה ספרות, בין אם זה מקרא, כל תחום אפשר לקחת אותו לסביבה הטבעית. ב-27 במאי, שזה ממש עוד מעט, את מארגנת כנס שהכותרת שלו למידה חוץ-כיתתית ככלי לפיתוח חוסן. בואי נתחיל בבסיס רגע. מה זה חוסן? אז חוסן זה בעצם, בהגדרה הכוללת שלו, זה היכולת של או יחידים או קהילות להתאושש ממשברים. אנחנו שמענו המון היום את המונח הזה, חוסן, וזה נהיה מין buzzword כזה שמלווה את כולנו בשנים האחרונות, בין אם זה בגלל הקורונה שהתאוששנו ממנה, בין אם זה מלחמה שהתאוששנו ואנחנו עדיין מתאוששים, או מנסים לפחות להתאושש, זה איך אנחנו מתמודדים עם משברים. היכולת שלנו לפתח מין סנטר כזה ולהתמודד עם המשבר. איך אנחנו עוברים אותו ואיך אנחנו ממשיכים את החיים שלנו בצורה שהיא מיטיבה איתנו. איך מייצרים דבר כזה? זאת אומרת, סנטר זה לא משהו שיש לך? אם אתה... או שיש לך או שאין לך? לא, זה תהליכי קודם כל, זה משהו שאתה חווה תוך כדי תנועה. אני אתן לך דוגמה, אני מאוד טובה בלהסביר דברים דרך דוגמאות. מעולה. יש לנו סטודנטית מיורים מהנגב. היא מורה בבית ספר, ואחרי השביעיה באוקטובר הם התפנו לים המלח. והיא מספרת שהילדים איבדו את זה. היה להם מאוד קשה רגע לאסוף את הילדים, הם עברו את הזוועות שהם עברו, הם לא ידעו מה... איך להתמודד עם הסיטואציה. והם הבינו כמערכת החינוך, כבית ספר, כמורים שמלמדים ומלווים את אותם תלמידים, שהם חייבים קודם כל לייצר להם שגרה, לייצר להם מין רוטינה כזאת שהם... שיש למה לקום בבוקר. ומעבר לזה, כשהם ביקרו במרכז חוסן סגור, היו מלא בעיות משמעת. הילדים לא הבינו מה הם עושים שם, לא מצאו את עצמם. ברגע שהם יצאו החוצה, במרחב הטבעי, ליד ים המלח, פתאום עלה יצר סקרנות. פתאום הם לא היו עם בעיות משמעת, הם היו מאוד מאוד ככה מחוברים, דיברו. זה בעצם השרה עליהם תחושה של רוגע ואיזון כזה. אז המעבר החוצה בעצם גרם להם רגע גם להתבונן פנימה וגם להיות חלק ממשהו יותר גדול. אז כשאנחנו יוצאים החוצה, איזה פעולות או איזה דברים צריך לעשות כדי לייצר חוסן? איך מייצרים סנטר לבן אדם שהוא אחרי טאומה או אחרי משבר? אז קודם כל, להיות שם. קודם כל, להיות שם, לאפשר למה שעולה לעלות, לא להתנגד. כי ברגע שאני מתנגדת, זה כל הזמן חוזר ונמצא שם. ולעצור, להסתכל, להבין איפה אני נמצאת, מה קורה. הכל עניין של פרספקטיבה בסוף. אם אני הבן אדם הקטן והפשט שנמצא בטבע הכל כך גדול הזה, זה נותן לי סוג של קנה מידה. סוג של להבין איפה אני נמצאת, מה היחסיות, להבין שאני חלק ממקום מסוים, מאוכלוסייה מסוימת, מקהילה מסוימת. לא להיות לבד בזה גם. ואיך זה מאפשר לי להתקדם לכיוון למידה? זאת אומרת, אם אני, את מתארת מורה שלוקחת תלמידים מחוץ לכיתה בים המלח, אז זה יכול לייצר חוסן, אבל מה עם הלימודים? זאת אומרת, צריך עכשיו, יש בגרות במתמטיקה, יש, צריך ללמוד גם מבחן בתנ"ך, מה עושים? אז קודם כל, זה שיש להם את השלווה

הפנימית ואת החוסן, יאפשר להם בשלב הבא להגיע לפדגוגיה היותר עמוקה וללמוד ג'אמה, אבל כל עוד הם כתלמידים חווים, או כל בן אדם שחווה אי שקט, ואי נחת כזה, הוא לא יוכל בכלל להיות עסוק בבגוריות, בלימודים, בלקדם את עצמו. קודם כל, השלב הראשון זה רגע להתחבר לעצמי, להבין מה עובר עליי, לתת לעצמי את השקט הפנימי הזה, ומשם לפעול, משם לעבור לחלק היותר... ואז בהכרח הלמידה מחוץ לכיתה, או שזה פשוט מאפשר לי להיכנס לכיתה וללמד אותם ברוגע יותר? זה יכול להיות גם וגם. אותה סטודנטית מלמדת בשער הנגב, אם אני לא טועה, וזה בית ספר מדהים, שיש להם המון מרחבים חוץ-כיתתיים וכיתות ומרחבים תוך-כיתתיים, והם לומדים גם וגם. הילדים גם נמצאים בתוך כיתות, והם גם יוצאים החוצה לחללים של למידה משותפת בחוץ. זה נשמע שאחרי ה-7 באוקטובר זה הרבה יותר משמעותי. אתם מרגישים שיש יותר התעניינות בנושא הזה בשנה וחצי האחרונות? באים לחפש את הלמידה החוץ-כיתתית כדי לייצר יותר חוסן? אז אני אחלק את התשובה שלי לשתיים. קודם כל, אחרי ה-7 באוקטובר הייתה מין בהלה כזאת, ומלחמה, וטילים. אז הדבר הראשון שהיה זה בואו נסגור את היציאה החוצה, מהפחד של החוסר ודאות של מה יקרה לנו. אז הרבה גננות ומורים שאצלנו יוצאים בצורה קבועה, לא אישור להם בכלל לצאת החוצה, שזה כבר הכניס סטרס למערכת וגרם להם לתחושה... זאת אומרת, זה שינוי שגרה דווקא אחורה, כן. מצד שני, כשאתה לא יכול לצאת החוצה, פתאום אתה מתחיל לחשוב מה אני כן יכול לעשות, איפה אני כן יכול להיות, וזה מביא גם פתרונות מאוד מאוד יצירתיים. יש לנו סטודנטית מכפר סבא שעד היום היא לא יכלה לחזור החוץ למרחב הטבעי שהיא הייתה בו, והיא התחילה לחשוב על פתרונות של לאסוף דברים בחלל, לעשות פעולות ופעילויות בחלל החיצוני של הגן שהיא נמצאת בו, והיא פיתחה כל מיני מתודות כאלה של הוראה סביב הלמידה במרחב החיצוני בגן, שאז אם קוראת אזעקה, אם יש איזה צורך עכשיו להיכנס למרחב מוגן, הם יכולים עדיין לעשות את זה, אבל עדיין הם יכולים לחוות חוץ ולפתח את זה הלאה לעוד כיוונים. אז בואי נדבר רגע על הכנס ממש. דיברנו על הנושא, על למידה חוץ-כיתתית ועל חוסן. ספרי קצת על הכנס, מה יהיה בו. אז בעצם התוכנית שלנו, בכל סוף שנה יש סוג של אירוע שיא, כנס, יום עיון, שבו קודם כול הסטודנטים מציגים את התוצרים שלהם. אם דיברנו בתחילת הפודקאסט על מה זה אקטיביזם סביבתי ועל האי-נחת והעשייה הסביבתית שלהם, הם מציגים ששנים של פוסטרים, שבהם הם מראים קודם כול מה הם עשו, איך זה היה, מה היו האתגרים, מה היו ההצלחות, מה הם למדו מזה. זה בראש ובראשונה, סטודנטים מקבלים את האירוע שיא שבו הם מציגים את העשייה המאוד משמעותית שהם עשו במסגרות שלהם. מעבר לזה אנחנו מביאים הרצאות אורח וסדנאות חווייתיות שהן בעצם נותנות כלים, נותנות ידע, נותנות עוד אמצעים יצירתיים, איך אנחנו יכולים ללמד ולחוות חינוך סביבתי, ספציפית הפעם, במקרה הזה, חוץ-כיתתי. ואז יהיו סדנאות חוץ-כיתתי, יצאו החוצה בכנס? כן, מה, לאן, למשל? אז סדנה אחת תהיה מיינדפולנס, וליאת, הרכזת הקיימות שלנו, תעביר אותה, ובעצם היא קראה לסדנה נופ פנימי. איך אני משלבת את המרחב הטבעי והפנימיות שלי במיינדפולנס. ואז היא משלבת גם התבוננות פנימה, גם מעין מדיטציה כזאת, גם איסוף של תצפיות ודברים מעניינים שרואים בסביבה הקרובה. ואיך זה משפיע עליי? זו סדנה אחת. סדנה שנייה יכולה להיות גם סדנה של סיפורים בטבע. מרצה פה במכללה תעביר סדנה של איך אני יוצאת החוצה וכותבת סיפורים ומספרת סיפורים, וזה חלק מהטבע. את ההרצאה המרכזית תעביר דוקטור ליה נאור, שתדבר על הטבע כמרחב מרפא. נכון. למה הכוונה? איך הטבע יכול לרפא? אז דוקטור ליה נאור באמת מאז 7 באוקטובר עברה תהליך מאוד מאוד משמעותי בעשייה שלה, ובעצם היא הוציאה ומוציאה עד היום מסעות חוסן. מסעות של כמה ימים שהיא יוצאת עם קבוצות של אנשים, זה יכול להיות מפונים, זה יכול להיות מילואימניקים, חיילים, פצועים כאלה ואחרים, ובאמת היא יוצאת איתם לטבע ומחברת אותם רגע לטבע ומחברת אותם רגע לעצמם. ואיך זה מרפא? אז ממש כמו עם הילדים הקטנים שרגע יוצאים החוצה עם החוסר שקט שלהם, ופתאום הם מתחברים גם לעצמם וגם לעשייה שלהם בחוץ, אז זה נותן קודם כל שקט. לצאת מהיום-יום, מהשגרה המטורפת שאנחנו חיים בה, מהמציאות המאוד מאוד מורכבת הזאת, להיות בסביבה טבעית שבה בגדול, אם אני עכשיו יוצאת החוצה ועושה את הזום-אאוט, אני מתנתקת לרגע מהצרות שיש לנו, מהמציאות המאוד אינטנסיבית והמאוד תובענית שיש לנו, ועם כל אתגר שחוויתי בחוץ, אני יכולה עכשיו להיות במרחב אחר, ופתאום זה מתגמד. אני חלק מהטבע, אני נמצאת בו, אני עוברת איזה תהליך של התבוננות פנימית והתבוננות חיצונית. הזכרת מסעות חוסן, אז תהיה גם הרצאה בכנס של פרופ' אדיב גל, שאירחנו אותו בפרק הראשון של הפודקאסט, וזאת גם הזדמנות נהדרת להמליץ לכל המאזינים והמאזינות שלנו לחזור לפרקים הקודמים ולשמע אותם. אגב, אז הוא עוד היה דוקטור, מאז הוא כבר נהיה פרופסור. בקיצור, יש לו גם הרצאה על מסעות חוסן שהוא עשה, משהו מאוד מיוחד. מה, על מה הוא הולך לדבר? אז בעצם פרופ' אדיב גל, הוא

איש מאוד מאוד מיוחד, ולאחר 7 באוקטובר הוא באמת חיפש איפה הוא יכול להשפיע. ומה שהוא עשה, הוא ארגן מסעות חוסן לאנשים מאופקים. ואז הוא נסע וארגן קבוצות, משלחות ממש מהמכללה שיצאו, הוא ארגן גיוס של תקציב לזה אפילו, ובאמת יצא איתם למסעות במדבר, למסעות בטבע, לבואו רגע נסתכל על הסביבה הטבעית כמרחב מרפא, ו... אז הוא לקח אנשים מאופקים, נסעו למדבר, ו... ועברו תהליך שם. עברו קודם כול חוויה של להיות בשטח, לצאת מהטראומה, לצאת מהאזור שבאמת היה מאוד לחוץ להם, ורגע, לקבל פרופורציות. לקראת סיום, חמש שאלות קבועות, תשובות קצרות. הגדירי חינוך. חינוך זה להיות, להוות דוגמה אישית בעיניי. חלום חינוכי? לאפשר לאנשים להיות מי שהם ולקבל את כולם. מה מרגש אותך? להיות בים. בים? בים. לוגית ימית, אמרנו כבר. מה את עושה בסוף יום קשה? מתחבקת עם הבן זוג. עכשיו תשתגידי, היא הולכת לים. מה את רוצה להיות כשתהיי גדולה? אני כבר עושה דברים שאני רוצה להיות בהם. בעצם להשפיע על אנשים בכל דרך אפשרית. איזה כיף. מעולה. מעיין, תודה שבאת. בהצלחה בכנס, שממש אוטוטו מגיע. ותודה לכל המאזינות והמאזינים שלנו. נשמח שתעשו לנו עוקב בספוטיפיי, זה עוזר לנו להביא עוד מאזינים. אני קובי דביר, נשתמע בפרק הבא.